

De besværlige inntektene:

Ny modell for inntektsføring

Artikkelen er forfattet av:

Statsautorisert revisor
Anfinn B. Fardal
Senior manager KPMG

IASB og FASB har foreslått en ny modell for inntektsføring som i utgangspunktet skal anvendes for alle typer inntekter¹. Slik modellen er presentert, kan den for enkelte bransjer føre til vesentlig endret periodisering av inntektene med større svingninger i inntekter og resultat som konsekvens.

Det synes også som om modellen vil føre til økte administrative byrder.

Den nye modellen ble presentert i diskusjonsnotatet «*Preliminary Views on Revenue Recognition in Contracts with Customers*» som ble utgitt i desember 2008. Høringsfristen utløp i juni 2009, og vi vil i det følgende presentere forslaget, enkelte av synspunktene i et utvalg av de 211 høringsvarene, samt forsøke å skissere hvordan modellen kan påvirke regnskapet for noen utvalgte bransjer.

Bakgrunn

IASB og FASB har siden 2002 arbeidet med et prosjekt om inntektsføring som

skal resultere i en ny standard om inntektsføring. Selv om FASB og IASB har ulike utgangspunkt, mener begge organisasjonene at det er nødvendig å revurdere og klargjøre prinsippene for inntektsføring.

US GAAP har mellom 100 og 200 standarder, fortolkninger og uttalelser om inntektsføring, hvorav mange gjelder for spesifikke bransjer eller problemstillinger. Regelverket er svært omfangsrikt, men enkelte områder er likevel uregulert og det eksisterer ikke noen overordnet, prinsipiell standard om inntektsføring. Dette har ført til at praksis er uensartet og at transaksjoner som har det samme økonomiske innholdet regnskapsføres ulikt.

IFRS har betydelig færre standarder og veiledninger om inntektsføring enn US GAAP. Regelverket består av to standarder (*IAS 18 Driftsinntekter* og *IAS 11 Anleggskontrakter*) og et mindre antall fortolkningsuttalelser. Regelverket er dermed mer oversiktlig og lettere tilgjengelig enn US GAAP. På samme måte som US GAAP har imidlertid også regelverket i IFRS blitt utsatt for kritikk, blant annet at:

- Standardene om inntektsføring tar utgangspunkt i prinsipper som er resultatbaserte, mens rammeverket til IASB er balanseorientert og tar utgangspunkt i definisjoner av eiendeler og gjeld.
- IAS 18s prinsipp om at inntektene skal innregnes når foretaket har overført det vesentligste av risiko og avkastning knyttet til eierskapet av eiendelen til kjøperen, kan medføre at inntektsføringen ikke reflekterer de underliggende økonomiske realitetene. I diskusjonsnotatet blir dette eksemplifisert med at et foretak etter dagens regelverk kan regnskapsføre en vare som varelager fordi det vesentligste av risiko og avkastning knyttet til eierskapet ikke er overført til kunden, selv om kunden

har fått overlevert varen og har kontrollen med varen. IASB og FASB legger til grunn at dette gir en løsning som er i strid med IASBs definisjon av en eiendel som tar utgangspunkt i hvem som har kontroll med eiendelen.

- IFRS mangler veiledning om hvordan transaksjoner med flere elementer skal inntektsføres.
- IAS 11 og IAS 18 er innbyrdes inkonsistente siden IAS 11 legger utførte aktiviteter til grunn for inntektsføringen, mens IAS 18 fokuserer på overføring av risiko og avkastning.

Målsetningen med den foreslåtte modellen er å løse alle disse utfordringene og at den samme modellen skal kunne anvendes på forskjellige typer transaksjoner og problemstillinger. Et flertall av de som har gitt høringskommentarer, støtter målsetningen om å utvikle ett prinsipp for inntektsføring, men mange stiller spørsmål ved om det er praktisk mulig å benytte en modell for alle typer transaksjoner. Flere fremhever også at hovedformålet med alle regnskap er å gi beslutningsnyttig informasjon, og at dette uansett må overstyrte ønsket om ett generelt inntektsføringsprinsipp. Selv om IAS 18 og IAS 11 kan være inkonsistente, så gir de likevel beslutningsnyttig informasjon om de ulike typene kontrakter.

Hovedprinsippene i den nye modellen

Diskusjonsnotatet presenterer et kontraktsbasert inntektsføringsprinsipp som bygger på definisjonene av eiendeler og forpliktelser i rammeverket, og som legger til grunn at inntektsføringen skal styres av endringer i eiendeler og forpliktelser. Et foretaks kontrakt med en kunde er identifisert som eiendelen eller forpliktelsen som skal regnskapsføres, og i samsvar med prinsippene i det konseptuelle rammeverket skal inntektene innregnes når foretakets netto kontraktsposisjon endres som følge av at foretaket oppfyller sin forplik-

¹ Diskusjonsnotatet tar foreløpig ikke stilling til inntektsføring av finansielle instrumenter, forsikringskontrakter, leasing og landbruk. Disse standardene blir derfor heller ikke omtalt i denne artikkelen.

telse i kontrakten til å levere varer eller tjenester. Det er følgelig to begreper som er sentrale i denne modellen: kundekontrakt og leveringsforpliktelse.

Kundekontrakt og netto kontraktsposisjon

Når et foretak blir part i en kontrakt med en kunde, gir kontrakten foretaket rett på et vederlag fra kunden, samtidig som den påfører foretaket en forpliktelse til å overføre en eller flere eiendeler til kunden. Denne kombinasjonen av rettigheter og forpliktelser i kontrakten skaper en netto kontraktsposisjon som anses som en enkelt eiendel. Hvis de gjenværende rettighetene er større enn de gjenværende forpliktelsene, er kontrakten en eiendel. I motsatt tilfelle er kontrakten en forpliktelse. Dette kan illustreres med et enkelt eksempel. En bilforhandler inngår en avtale om å selge en bil til en kunde. For bilforhandleren består avtalen av to elementer; en rettighet til å få betalt for bilen og en forpliktelse til å levere bilen til kunden. Hvorvidt denne netto kontraktsposisjonen er en kontrakts-eiendel, en kontraktsforpliktelse eller en netto nullposisjon, avhenger av hvordan de gjenværende rettighetene og forpliktelsene i kontrakten måles. Det er denne netto kontraktsposisjonen som skal regnskapsføres og som er utgangspunktet for den videre inntektsføringen.

Diskusjonsnotatet foreslår følgende definisjon av en kontrakt: «A contract is an agreement between two or more parties that creates enforceable obligations». En kontrakt kan være skriftlig, muntlig eller dokumentert på annen måte, men det må være oppnådd enighet om innholdet som forplikter begge parter.

Flere av høringsinstansene bemerker at selv om den foreslåtte definisjonen av en kontrakt ligner definisjonen man finner i IAS 32 *Finansielle instrumenter – presentasjon*, er den ikke identisk. Dette mener disse høringsinstansene er uheldig og skaper unødvendig uklarhet.

Leveringsforpliktelse

Endringer i et foretaks netto kontraktsposisjon danner utgangspunktet for inntektsføringen, men det er likevel slik at ikke alle endringer i netto kontraktsposisjon gir grunnlag for inntektsføring. Netto kontraktsposisjon kan endres ved at foretaket oppfyller sin forpliktelse eller ved at kunden oppfyller sin. Når kunden betaler til foretaket, reduseres nettoposisjonen siden foretaket ikke lenger har noen gjenværende rettighet. En slik reduksjon av netto

UENSARTET PRAKSIS: Praxis ved inntektsføring er uensartet og transaksjoner som har det samme økonomiske innholdet, regnskapsføres ulikt.

kontraktsposisjon som følge av at kunden oppfyller sin del av avtalen gir imidlertid ikke grunnlag for inntektsføring. Netto kontraktsposisjon vil også endre seg når foretaket oppfyller sin del av avtalen ved å levere varen eller tjenesten til kunden. Leveransen fører til at foretaket ikke lenger har noen forpliktelse til å levere varer og/eller tjenester (leveringsforpliktelse), og netto kontraktsposisjon øker som følge av at forpliktelsen reduseres. Endringer i kontraktsposisjonen som følge av at foretaket oppfyller sin leveringsforpliktelse, gir opphav til inntektsføring.

Dette kan illustreres med et eksempel hentet fra diskusjonsnotatet. En produksjonsbedrift inngår en kontrakt med en kunde om å levere et produkt om tre måneder, f.eks. en maskin eller et bygg. Selgeren må først tilvirke varen før den kan leveres til kunden. Kunden betaler på forskudd. Når kontrakten inngås, har foretaket en rettighet, dvs. krav på betaling som blir innfridd når kjøperen betaler forskuddet. Videre har selskapet en leveringsforpliktelse; foretaket skal levere varen om tre måneder. Når foretaket leverer varen til kunden, reduseres leveringsforpliktelsen og inntektene resultatføres.

Dette innebærer at inntekter skal regnskapsføres når en kontraktseiendel øker eller en kontraktsforpliktelse reduseres (eller en kombinasjon) som en følge av at foretaket oppfyller en forpliktelse i kontrakten. Følgende elementer er sentrale i modellen:

1. Identifikasjon av en leveringsforpliktelse
2. Oppfyllelse av en leveringsforpliktelse
3. Måling

Nærmere om identifikasjon av en leveringsforpliktelse

En leveringsforpliktelse er et løfte i en kontrakt mellom et foretak og en kunde om at foretaket skal overføre en eiendel til kunden. Løftet kan være både eksplisitt, lovpålagt og implisitt.

Rammeverket til IASB definerer eiendeler som «en ressurs som er kontrollert av foretaket som et resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse som forventes å gi økonomiske fordeler». Gjeld er definert som «forpliktelser et foretak har pådratt seg som et resultat av en tidligere transaksjon eller hendelse, hvis oppgjør forventes å medføre oppoffelse av økonomiske fordeler». Det er verdt å merke seg at diskusjonsnotatet legger til grunn at definisjonen av en eiendel omfatter både varer og tjenester. Flere av høringsinstansene har kommentert at det synes noe merkelig å beskrive en tjeneste som en eiendel, og har foreslått å bruke begrepene varer og tjenester istedenfor eiendel.

Når man skal identifisere en leveringsforpliktelse, vil det være nyttig å vurdere om eiendelen kan selges separat. En vurdering av om en eiendel kan selges separat, kan føre til at man identifiserer flere eiendeler enn de som er eksplisitt angitt i kontrakten. Dette kan illustreres med et eksempel hentet fra diskusjonsnotatet. Et foretak har inngått en kontrakt om å male et hus. Det vil si at foretaket har gitt et løfte om å male et hus. Slike kontrakter har vanligvis blitt ansett som kontrakter om levering av malertjenester, og maling og andre materialer har blitt behandlet som innsatsfaktorer ved leveringen av tjenesten. Malingen og eventuelle andre materialer er imidlertid varer som kan selges separat og som må overføres til kunden for å oppfylle leveringsforpliktelsen. Dette medfører at foretaket også har gitt et løfte om å levere maling og andre materialer, og dermed er dette implisitte løftet en leveringsforpliktelse som kommer i tillegg til løftet om å levere malertjenester. I utgangspunktet må

det vurderes konkret om disse leveringsforpliktelsene skal regnskapsføres separat. IASB og FASB innser imidlertid at det kan være utfordrende å avgjøre når en eiendel som skal brukes i en etterfølgende leveranse, er overført, og foreslår å legge følgende forutsetning til grunn: «An asset that is used in satisfying another performance obligation in the contract is not transferred to a customer until the asset is used in satisfying that performance obligation».

Hvis flere varer og tjenester overføres samtidig til kunden, kan foretaket behandle disse som en enkelt leveringsforpliktelse.

Oppfyllelse av leveringsforpliktelsen

Foretakets oppfyllelse av sin del av kontrakten styrer periodiseringen av inntektene. Leveringsforpliktelsen oppfylles når foretaket overfører eiendelen (varen eller tjenesten) til kunden. Ifølge definisjonen av en eiendel er eiendelen overført til kunden når kunden får kontroll over eiendelen. Inntektene skal innregnes når kunden får kontroll over eiendelen på en slik måte at det er kundens eiendel.

For varer oppfylder foretaket leveringsforpliktelsen normalt når kunden får varen i sin besittelse. På samme måte oppfylder et foretak en forpliktelse til å levere en tjeneste når kunden mottar tjenesten som avtalt.

Når det skal vurderes om en eiendel er overført til kunden, presiserer diskusjonsnotatet at det er viktig å skille mellom overføring av kontrollen med eiendelen og overføringen av risiko og avkastning knyttet til å eie eiendelen. Hvis for eksempel en vare selges med en rett til å returnere varen innen 30 dager etter kjøpet og få refundert vederlaget, så kontrollerer kunden varen fra det tidspunktet varen er levert, uavhengig av returrett. Hvis man derimot ser på risiko og avkastning knyttet til eiendelen, er ikke disse fullt ut overført til kunden når varen leveres. Selgeren beholder blant annet risikoen for retur og for verdifall. Det foreslås med andre ord at overføring av eiendeler fra foretaket til kunden skal styre inntektsføringen.

Nærmere om tilvirkningskontrakter

Et av områdene hvor man forventer de største konsekvensene av den nye modellen, er kontrakter som regnskapsføres i samsvar med IAS 11.

Gjeldende regelverk

Langsiktige tilvirkningskontrakter strekker seg over flere regnskapsperioder, og formålet med reglene i IAS 11 er at regnskapsføringen skal reflektere aktiviteten i tiden fra kontrakten blir signert og frem til det endelige produktet blir levert. Hovedprinsippet i IAS 11 er at regnskapsføringen skal skje etter løpende avregning. Løpende avregning innebærer fremskutt inntektsføring i forhold til transaksjonstidspunktet som normalt er leveringstidspunktet. Opptjent inntekt som ikke er gjort opp, balanseføres som en fordring på kunden. Dersom estimatene er usikre, skjer resultatføringen som løpende avregning, men da uten fortjeneste.

Konsekvensene av kundekontraktmodellen

Kundekontraktmodellen fokuserer på endringer i foretakets netto posisjon i en kontrakt fremfor aktivitetene som utføres. Hvis tilvirkningskontrakten er utformet slik at det skjer en kontinuerlig overføring av eiendelen til kunden, oppfylles leveringsforpliktelsen løpende. I så tilfelle vil ikke regnskapsføringen bli vesentlig annerledes enn dagens praksis. Er kontrakten utformet slik at eiendelen ikke blir overført til kunden kontinuerlig, så oppfylles ikke leveringsforpliktelsen før ved levering av den ferdige eiendelen, og inntektsføringen kan først skje da. Dette innebærer en vesentlig endring ved at inntektsføringen må utsettes til eiendelen er ferdig og overlevert til kunden.

Eksempel

Et foretak skal tilvirke et bygg for en kunde. Tilvirkningsperioden er 1,5 år. Det samlede vederlaget er 100 millioner. De estimerte kontraktskostnadene er kr 90 millioner. Ved utløpet av det første året er bygget 60 % ferdig.

Hvis det forutsettes at vilkårene i IAS 11 for å anvende løpende avregning med fortjeneste er oppfylt, vil selskapet rapportere følgende resultater i år 1 og år 2:

	År 1	År 2	Sum
Salgsinntekter	60	40	100
Kostnader	54	36	90
Resultat	6	4	10

Hvis kontrakten er utformet slik at bygget blir overført til kunden løpende, vil ikke kundekontraktmodellen endre regnskapsføringen av kontrakten siden leveringsforpliktelsen oppfylles løpende. Utformes derimot kontrakten slik at eiendelen først

blir endelig overført til kunden når bygget er ferdig, oppfylles ikke leveringsforpliktelsen før bygget overleveres. Dette fører til at inntektsføringen må utsettes til bygget overleveres i år 2. Selskapet vil da rapportere følgende resultater i år 1 og år 2:

	År 1	År 2	Sum
Salgsinntekter	0	100	100
Kostnader	0	90	90
Resultat	0	10	10

Tilsvarende effekter vil man også se innenfor verftsindustrien og andre bransjer der tilvirkningen av en eiendel skjer over flere regnskapsperioder. Regnskapet vil ikke vise aktiviteten som utøves i selskapet og volatiliteten i selskapets inntekter, kostnader og resultater vil øke.

Kontrollbegrepet blir avgjørende for inntektsføringen i den nye modellen, og er det elementet i den nye modellen som har vært viktigst for høringsinstansene. Nesten alle høringsinstansene mener at diskusjonsnotatet mangler en klar definisjon av kontroll, og etterlyser en klargjøring av hvordan kontrollbegrepet skal forstås. Videre uttrykker flere av høringsinstansene bekymring for at en juridisk fortolkning av kontrollbegrepet medfører risiko for at kontraktene utformes for å oppnå bestemte regnskapsmessige løsninger, samt at transaksjoner med likt økonomisk innhold blir regnskapsført ulikt på grunn av ulike juridiske systemer i ulike land. Det er spesielt konsekvensene for tilvirkningskontrakter som vekker bekymring, på grunn av at den juridiske eiendomsretten ofte ikke blir overført før kontrakten er sluttført.

Grensedragningen mellom varer og tjenester

Vurderingen av om foretaket leverer tjenester eller varer kan være vanskelig, spesielt når det gjelder tilvirkningskontrakter. En vare er typisk en eiendel som overføres til kunden på et bestemt tidspunkt, mens tjenester typisk innebærer en kontinuerlig overføring av eiendeler til kunder over en bestemt tidsperiode.

Kundens betaling er som tidligere nevnt ikke avgjørende for inntektsføringen, men den kan være relevant når man skal vurdere om eiendelen er overført til kunden. Dette kan også illustreres med et eksempel hentet fra diskusjonsnotatet. Et konsultantselskap inngår en kontrakt med en kunde om å levere en rapport som skal gi anbefa-

linger om hvordan en arbeidsprosess kan forbedres. Det tar tre måneder å lage rapporten. Konsulentselskapet krever at kunden skal betale i samsvar med fremdriften på bakgrunn av påløpte timer. Det må her vurderes om konsulentselskapet overfører en eiendel løpende over kontraktperioden, eller om det er den ferdige rapporten som leveres. Spørsmålet er med andre ord om leveringsforpliktelsen er et løfte om å levere en rapport (en vare) eller et løfte om å levere konsulenttjenester. Hvis kunden ikke får refundert betalingene hvis rapporten ikke leveres, så indikerer det at kunden mottar konsulenttjenester løpende over kontraktperioden.

Nærmere om tjenestekontrakter

Diskusjonsnotatet ser ut til å legge til grunn at tjenestekontrakter typisk vil innebære kontinuerlig levering av tjenestene slik at inntektsføringen også skal skje kontinuerlig. EFRAG mener i sitt høringsvar at dette ikke alltid er opplagt, og at mange tjenestekontrakter tilsier at leveringen først skjer ved slutten av kontrakten, noe som medfører at inntektsføringen kommer til å skje senere enn etter dagens regelverk. Som eksempel på slike kontrakter nevner EFRAG ekspertuttalelser og revisjonstjenester.

Måling

Hvordan kontrakten måles, er avgjørende for omsetning, resultat og balanse. Siden en kontrakt skaper både rettigheter og forpliktelser, må både rettighetene og forpliktelsene måles for å måle netto kontraktsposisjonen.

IASB og FASB har ikke gitt uttrykk for noe syn på hvordan et foretak skal måle rettighetene, men legger til grunn at målingen av rettighetene bør baseres på transaksjonsprisen (dvs. vederlaget). Videre skal det tas hensyn til tidsverdien av penger når effekten er vesentlig, og eventuell usikkerhet knyttet til vederlaget. I diskusjonsnotatet forutsettes det at vederlaget er fast og blir gjort opp i kontanter, og man fokuserer derfor på målingen av leveringsforpliktelsen.

Leveringsforpliktelsen måles ved førstegangsinnregning til transaksjonsprisen. Målingen skal gi beslutningsnyttig informasjon om foretakets forpliktelse på balansedagen som følge av løftet om å overføre varer og tjenester til en kunde,

samt om ytelsen i perioden. Forpliktelse består av tre hovedkomponenter: de forventede kostnadene, tidsverdien av penger og resultatbidraget.

Det foreslås at målingen av leveringsforpliktelsen ikke skal revurderes etter førstegangsinnregning med mindre leveringsforpliktelsen er en tapskontrakt. En leveringsforpliktelse er en tapskontrakt når de forventede kostnadene ved å oppfylle leveringsforpliktelsen overstiger den bokførte verdien av leveringsforpliktelsen. I slike tilfeller skal leveringsforpliktelsen revurderes til foretakets forventede kostnad med å oppfylle leveringsforpliktelsen og det må da regnskapsføres et tap på kontrakten.

Nærmere om kontrakter med flere elementer

Hvis kontrakten består flere leveringsforpliktelser, skal transaksjonsprisen fordeles på de ulike elementene på bakgrunn av den relative salgsprisen man ville oppnådd hvis de underliggende varene og tjenestene ble solgt separat. Dette vil for eksempel være aktuelt innenfor softwarebransjen der en kontrakt ofte består av software, hardware og tjenester knyttet til installasjon og opplæring, samt etterfølgende vedlikehold og support.

Etterfølgende måling av leveringsforpliktelsene skal vise reduksjonen i foretakets forpliktelse om å overføre varer og tjenester til kunden. Når en leveringsforpliktelse er oppfylt, inntektsføres det beløpet som ble allokert til denne leveringsforpliktelsen ved kontraktsinngåelsen. Den samlede inntekten som innregnes over kontraktens levetid, er lik transaksjonsprisen.

Eksempel

Et foretak inngår en kontrakt om salg av maskiner, samt levering og installasjon av disse maskinene. Hvert av disse elementene kan selges separat, og alle elementene oppfyller definisjonen av en eiendel. Hvert element utgjør dermed en leveringsforpliktelse, noe som innebærer at det samlede vederlaget i kontrakten må fordeles på de ulike elementene. Deretter skal inntektsføringen skje etter hvert som leveringsforpliktelsene oppfylles, det vil si at det for hvert element må vurderes når eiendelen overføres til kunden.

Oppsummering og veien videre

For enkelte typer inntekter vil den foreslåtte modellen ikke påvirke inntektsføringen. Dette gjelder blant annet for detaljomsetning der kunden betaler og samtidig får varene overlevert, for eksempel når man går til dagligvarebutikken og handler melk og brød, betaler i kassen og tar varene med seg. På andre områder er det imidlertid sannsynlig at det kan bli endringer. Dette gjelder spesielt tilvirkningskontrakter innenfor f.eks. eiendom og verftsindustrien, tjenesteleveranser og leveranser med flere elementer. Det må imidlertid presiseres at den endelige utformingen av modellen ikke er ferdig og at det også uansett kan forventes at den endelige modellen vil bli supplert med veiledninger og eksempler. Flere av høringsinstansene fremhever også at dette vil være nødvendig for å sikre en ensartet praksis.

Det ser også ut til at inntektsføringen kommer til å bli styrt av hvordan kontraktene er utformet. Dette innebærer at kundekontraktene må analyseres for å identifisere og måle alle leveringsforpliktelsene. Videre blir det også viktig å vurdere de regnskapsmessige konsekvensene av ulike kontraktsalternativer, og det antas også at kontraktsfokuset kan medføre at kontrakter blir utformet i den hensikt å oppnå bestemte regnskapsmessige effekter.

Arbeidet med inntektsføringsprosjektet har blitt satt litt i skyggen av finanskrise-prosjektene, men IASB og FASB legger fortsatt til grunn at den nye standarden om inntektsføring skal publiseres i 2011.

Kilder

- Preliminary Views on Revenue Recognition in Contracts with Customers, Discussion paper, IASB, 2008
- Insights into IFRS, 5th edition 2008/9, KPMG, 2008
- Internasjonale regnskapsstandarder, Gjesdal et al, 2006
- Årsregnskapet i teori og praksis, Hund-eide et al, 2007
- IAS 18 Driftsinntekter, IASB
- IAS 11 Anleggskontrakter, IASB
- Draft comment letter, EFRAG
- Presentasjoner på NRS' Rundebordskonferanse om inntektsføring, 7. mai 2009